

Höfundur, Jóhann Rúnar Björgvinsson, er þjóðhagfræðingur og ráðgjafi Alþjóðagjaldeyrissjóðsins í opinberum fjármálum.

Athugasemdir við Rannsóknaráætlun 2020-2022 í ferðapjónustu.

Hér verður ekki lagt í það verk að ritrýna rannsóknaráætlunina efnislega (tímans vegna) heldur einungis að draga fram þrjú atriði sem undirritaður telur að skoða ætti betur við frekari vinnslu áætlunarinnar. Þau atriði eru (1) skilgreiningu á ferðapjónustu, (2) þjóðhagslegt mikilvægi ferðapjónustu – verkefni 10¹ og (3) fjármögnun rannsóknaráætlunarinnar.

1. Mikilvægt er þegar fjallað er um ferðapjónustu að **skilgreining** hennar sé alþjóðleg og því samhengi hennar við aðrar atvinnugreinar þannig að gagn sé af. Í svokölluðum TSA reikningum (ferðapjónustureikningur), sem eru alþjóðlegir, er litið svo á að ferðapjónusta nái til allra atvinnugreina þar sem ferðamaður eftirspyr afurðir (vöru og þjónustu). Þeim reikningum er skipt upp í tvo meginhluta, þ.e. einkennandi atvinnugreinar í ferðapjónustu² og aðrar atvinnugreinar tengdar ferðapjónustu. Eftirfarandi tafla sýnir neyslu í ferðapjónustu á Íslandi og á Nýja Sjálandi.

Samanburður á neyslu í ferðapjónustu á Íslandi og Nýja Sjálandi

Ísland - m.ISK	2016	2017	2018	2019
Neysla í ferðapjónustu	494,383	528,235	553,459	552,565
Einkennandi atvinnugreinar í ferðapjónustu, alls	416,532	445,124	462,930	463,737
Aðrar atvinnugreinar tengdar ferðapjónustu, alls	77,851	83,111	90,529	88,828
Einkennandi atvinnugreinar í ferðapjónustu, % af heild	84.3	84.3	83.6	83.9
Aðrar atvinnugreinar tengdar ferðapjónustu, % af heild	15.7	15.7	16.4	16.1

Nýja Sjáland - m.NZ\$	2016	2017	2018	2019
Neysla í ferðapjónustu (tourism expenditure)	31,983	32,934	35,580	37,059
Einkennandi atvinnugreinar í ferðapjónustu, alls	17,347	18,005	19,292	20,188
Aðrar atvinnugreinar tengdar ferðapjónustu, alls	14,635	14,928	16,288	16,871
Einkennandi atvinnugreinar í ferðapjónustu, % af heild	54.2	54.7	54.2	54.5
Aðrar atvinnugreinar tengdar ferðapjónustu, % af heild	45.8	45.3	45.8	45.5

Í töflunni kemur fram að neysla ferðamanna í öðrum atvinnugreinum tengdum ferðapjónustu eru ríflega 45% af heildarneyslu í ferðapjónustu á Nýja Sjálandi en aftur í kringum 16% hér á landi skv. ferðapjónustureikningum. Hér er mikilvægt að hlutir séu réttir ef nýta á slíka gagnaöflun fyrir frekari stefnumörkun og ákvarðanatöku stjórnvalda.

Í kafla 2.3 **Rannsóknir fyrir hverja** er skilgreining á ferðapjónustu mjög þröng í alþjóðlegu samhengi og er áherslan fyrst og fremst á einkennandi ferðapjónustugreinar. Það sama má einnig segja um hlutverk hins opinbera, þ.e. að það snúi fyrst og fremst að rekstrarumhverfi ferðapjónustu. Frá hagfræðilegu sjónarmiði er mjög mikilvægt að huga að þeim möguleikum sem hinn mikli ferðamannafjöldi gefur hagkerfinu varðandi framboð og eftirspurn á vöru og þjónustu og þá sérstaklega í atvinnugreinum tengdum ferðapjónustu (hluti tvö). Hið opinbera hefur mikilvægu hlutverki að gegna hvað þetta varðar, þ.e. að sveigja ferðapjónustuna á þá átt þar sem virðisaukinn er hvað mestur með stefnumótun og ákvarðanatöku sinni.

¹ Þjóðhagslíkan fyrir ferðapjónustu: Tæki til högg- og aðgerðagreininga og hagspáa.

² Samgöngur, gisting, veitingar og ferðaskrifstofur.

2. Í lögum um opinber fjármál frá 2015 er gert ráð fyrir að Alþingi samþykki árlega fimm ára áætlun fyrir hvert málefnasvið og er ferðaþjónusta eitt þeirra málefnasviða. Þá er í lögnum gert ráð fyrir að á þriggja ára fresti skuli ráðherra fjármála leggja fram langtímaáætlun um horfur og þróun varðandi m.a. samfélags- og atvinnuþætti og efnahagslega áhrif á hið opinbera.³ Til að rækja þetta hlutverk sómasamlega og að alvöru er mjög mikilvægt að ferðaþjónustan endurspegli sinni mikilvæga sess (sem hún hefur áunnið sér undanfari ár í þjóðarþúskaðum) í þeim þjóðhagslíkönum sem notuð eru í áætlana- og spágerð til skamms- og langtíma.
- Verkefni 10 í rannsóknaráætlunni** er viðleitni til að styrkja þennan þátt, en það felst m.a. í því að styrkja (breikka og dýpka) gerð ferðaþjónustureikninga og að þróa að samkvæmt alþjóðafyrirmynd ferðaþjónustulíkan tengt þjóðhagslíkani Hagstofunnar sem auðvelda mun verulega áætlana- og spágerð í ferðaþjónustu. Hér er um mjög mikilvægt hagsmunamál að ræða fyrir þjóðarþúfið þar sem ferðaþjónustan hefur um árabil verið stærsta atvinnugrein þess, en ekki hefur verið sem skyldi rannsakað hagfræðilega hvernig mismundi þjóðhagsstærðir, s.s. verð- og gengisbreytingar, hafa áhrif á hegðun ferðamanna svo fáeitt sé nefnt.
3. Undir 2.4 Fjármögnun – **forgangsröðun** er fjallað um að Ferðamálastofnun hafi árlega ca. 100 milljónir króna til ráðstöfunar til rannsókna. Í stóra samhenginu nemur þessi fjárhæð rúmlega 0,04% af framlagi ferðaþjónustu til landsframleiðslunnar sem er áætlað um 237 milljarðar króna árið 2019 (ca. 8% af VLF). Mikilvægt er að stefnumótun og ákvarðanatökin í ferðaþjónustu sé sem skýrust og byggji sem mest á fræðilegri nálgun þar sem því er komið við þannig soun verðmæta verði í lágmarki og ávinningur þjóðarþúsins sem mestur. Það er mat undirritaðs að verulega þurfi að styrkja hagfræðilegar rannsóknir í ferðaþjónustu og þekkingargrunn á háskólastigi til að þessi atvinnugrein gefi sem mest af sér til þjóðarþúsins til lengri tíma lítið. Í því samhengi þarf öll möguleg ferðaþjónusta að vera undir, ekki einungis einkennandi greina.

Virðingarfyllt,

Jóhann Rúnar Björgvinsson

hagfræðingur og ráðgjafi AGS í opinberum fjármálum

³ 9. gr. **Horfur og þróun til lengri tíma.** Ráðherra skal, eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti, leggja fyrir Alþingi skýrslu þar sem fram kemur mat á líklegri þróun samfélags-, atvinnu-, umhverfis- og byggðabáttar og lýðfræðilegra breytna til næstu áratuga og áhrifum þeirra á afkomu, fjárhagsstöðu og skuldbindingar opinberra aðila.